

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

5-9 класи НУШ

Нормативна основа: наказ МОН України від 04.05.2026 № 722 (чинна редакція); наказ МОН України від 14.08.2026 № 1427; Державний стандарт базової середньої освіти; практичний путівник МОН «Мовно-літературна освітня галузь: як оцінювати» (2025); чинні модельні навчальні програми «Українська література. 5-6 класи» та «Українська література. 7-9 класи».

Ці предметні критерії є методичною деталізацією загальних критеріїв наказу № 722 з урахуванням специфіки української літератури. Вони не замінюють орієнтирів для оцінювання Державного стандарту та очікуваних результатів конкретної модельної / навчальної програми.

Для української літератури, як складника мовно-літературної освітньої галузі, застосовуються 4 офіційні групи результатів: ГР1 «Усна взаємодія», ГР2 «Робота з текстом», ГР3 «Письмова взаємодія», ГР4 «Дослідження мовлення». У літературному курсі ГР4 охоплює також спостереження й аналіз літературних явищ, художньої мови та використання мови для власної творчості.

У 2026/2027 н. р. індекси ГР не обов'язково позначати в журналі, а за семестр виставляється одна оцінка з предмета. Водночас ГР доцільно використовувати як робочу рамку для збалансованого планування завдань і діагностики поступу.

1. ЗАГАЛЬНІ ПРЕДМЕТНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Під час визначення рівня досягнення результатів навчання враховуються п'ять інтегрованих показників наказу № 722: когнітивні процеси, навчальна діяльність, самостійність, комунікація та взаємодія, частота і стабільність вияву сформованих умінь.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота вияву умінь
1 / початковий	Розпізнає окремі відомості про твір, автора, персонажа; має фрагментарне уявлення про зміст, плутає події й поняття.	Виконує лише окрему дію за безпосереднім зразком: знаходить назву, персонажа, фрагмент; читацьке завдання не завершує без допомоги.	Потребує постійної покрокової підтримки, запитань-підказок і контролю.	Відповідає окремими словами або короткими фразами; до обговорення долучається після спонукання.	Уміння виявляються поодинокі лише в дуже знайомій ситуації.
2 / початковий	Називає окремі факти змісту, героїв, автора; частково розуміє буквальний зміст прочитаного.	За зразком виконує просте репродуктивне завдання: обирає відповідь, співвідносить героя й подію, знаходить очевидну інформацію.	Працює лише за детальною інструкцією; самостійно помилки майже не виправляє.	Дає коротку відповідь на пряме запитання, не завжди дотримується логіки висловлення.	Уміння виявляються епізодично.
3 / початковий	Відтворює частину сюжету, називає окремі ознаки героя, жанру чи художнього засобу за підказкою.	Переказує невеликий фрагмент, виконує просте завдання за алгоритмом, знаходить у тексті заданий приклад.	Після пояснення може завершити нескладне завдання, але потребує суттєвої допомоги.	Формулює просте судження; бере участь у короткому діалозі за підтримки вчителя.	Уміння час від часу проявляються в знайомих завданнях.
4 / середній	Відтворює основний зміст твору, розпізнає тему, жанр, ключових персонажів, окремі художні засоби.	Виконує типові завдання за відомим алгоритмом: складає простий план, характеризує героя за опорами, знаходить підтвердження в тексті.	Частину роботи виконує самостійно, складні етапи - з допомогою.	Висловлює зрозумілу думку про прочитане, відповідає на запитання, дотримується базових правил взаємодії.	Уміння виявляються переважно в типових ситуаціях, але ще нестабільно.
5 / середній	Пояснює очевидні мотиви вчинків, тему й окремі проблеми твору, установлює прості зв'язки між епізодами.	Порівнює за заданими ознаками, добирає цитату/епізод на підтвердження, складає характеристику або короткий читацький відгук за планом.	Потребує ситуативної допомоги; здатний виправити частину неточностей після вказівки.	Висловлює власне ставлення й наводить один простий аргумент; слухає думки інших.	Уміння періодично виявляються в більшості знайомих завдань.
6 / середній	Розуміє зміст і основну проблематику, пояснює роль окремих художніх деталей, образів, композиційних елементів, уживає основні літературознавчі поняття.	Самостійно виконує більшість типових завдань: аналізує епізод, порівнює героїв, добирає текстові докази, створює коротке усне/письмове висловлення.	Потребує допомоги лише на окремих етапах або в новому форматі завдання.	Підтримує діалог, аргументує думку одним-двома доказами з тексту, коректно реагує на іншу позицію.	Уміння досить регулярно виявляються в знайомих навчальних ситуаціях.
7 / достатній	Інтерпретує образи й проблеми твору, установлює причинно-наслідкові зв'язки, розрізняє авторське, оповідачеве й персонажне бачення на доступному рівні.	Аналізує текст за планом, порівнює твори/образи, використовує цитати й терміни, перетворює прочитане в схему, таблицю, тезовий план або презентацію.	Переважно працює самостійно, звертається по допомогу за потреби.	Аргументовано висловлюється, ставить доречні запитання, співпрацює в парі/групі.	Уміння стабільно проявляються в типових ситуаціях.
8 / достатній	Аналізує композицію, систему образів, художню мову, жанрові особливості; бачить підтекст і кілька можливих смислових акцентів.	Зіставляє тексти, інтерпретації та медіаверсії, добирає релевантні докази, створює структурований усний або письмовий продукт.	Самостійно планує значну частину роботи та перевіряє її за критеріями.	Порівнює різні читацькі позиції, обґрунтовує власну, коректно полемізує.	Уміння стабільно виявляються в більшості типових ситуацій.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота вияву умінь
9 / достатній	Цілісно аналізує твір у взаємозв'язку змісту й форми, пояснює роль художніх засобів, контексту та авторської стратегії, робить обґрунтовані висновки.	Виконує частково-пошукові й дослідницькі завдання, самостійно добирає текстові докази та літературознавчі поняття, зіставляє різні тексти/інтерпретації.	Самостійно виконує типові й окремі нетипові завдання, коригує роботу після самооцінювання.	Ініціює змістове обговорення, аргументовано відповідає на заперечення, використовує точну предметну лексику.	Уміння постійно виявляються в типових та окремих нових ситуаціях.
10 / високий	Самостійно інтерпретує складні образи й проблеми, простежує підтекст, символіку, інтертекстуальні або культурні зв'язки, розрізняє факт і інтерпретацію.	Виконує дослідницькі й творчі завдання, обирає доцільний спосіб аналізу, зіставляє художній текст із контекстами та іншими мистецькими версіями.	Планує власну роботу, добирає джерела і критерії перевірки, обґрунтовує вибір.	Веде змістовну дискусію, аргументує тезу системою доказів, поважає обґрунтовану альтернативну інтерпретацію.	Уміння систематично виявляються у типових і частині нетипових ситуаціях.
11 / високий	Критично зіставляє різні інтерпретації твору, оцінює їх доказовість, аналізує неоднозначність образів, наративні стратегії, стиль і художню цілісність.	Самостійно виконує складні аналітичні, дослідницькі й творчі роботи; інтегрує текст, контекст і коректно дібрані додаткові джерела.	Самостійно планує, коригує й оцінює роботу, пояснює сильні та слабкі сторони власної інтерпретації.	Конструктивно дискутує, оцінює аргументи, розвиває думки інших, формулює точні запитання.	Уміння систематично проявляються в типових і нетипових ситуаціях.
12 / високий	Створює самостійну, нюансовану й доказову інтерпретацію, синтезує спостереження над формою, змістом, контекстом і міжтекстовими зв'язками; критично оцінює межі власного прочитання.	Розв'язує нові літературні проблеми, створює оригінальні аналітичні або творчі продукти, обґрунтовано добирає методи, докази та джерела.	Повністю самостійно планує дослідження/проект, оцінює результат і визначає наступні кроки для вдосконалення.	Ініціює глибоку дискусію, переконливо й етично аргументує, гнучко реагує на контраргументи та конструктивний зворотний зв'язок.	Уміння системно й упевнено виявляються в нових, комплексних і творчих ситуаціях.

2. КРИТЕРІЇ ЗА ГРУПАМИ РЕЗУЛЬТАТІВ

ГР1. УСНА ВЗАЄМОДІЯ / МОВ 1

Літературний акцент ГР1: слухання й розуміння усних повідомлень про літературу; усний переказ та інтерпретація; виразне читання; участь у діалозі, дискусії, дебатах; усна характеристика героя; презентація читацького/дослідницького продукту; реагування на інші інтерпретації. Оцінюються зміст, логіка, доказовість, доречність мовлення та взаємодія, а не тембр голосу чи сценічні здібності.

Бал / рівень	Критерій досягнення ГР1 з української літератури
1 / початковий	Сприймає лише окремі слова або факти з усного повідомлення про твір; за спонукання називає героя/подію; виразне читання чи відповідь фрагментарні.
2 / початковий	Розуміє тему дуже простого усного повідомлення, відповідає на пряме запитання одним-двома словами; за зразком читає короткий фрагмент, не завжди передаючи зміст інтонацією.
3 / початковий	Відтворює частину почутого/прочитаного, коротко переказує епізод за запитаннями, формулює просте ставлення; у діалозі потребує підтримки.
4 / середній	Розуміє основний зміст усного повідомлення, переказує ключові події, дає просту характеристику героя, читає фрагмент із загалом доречним темпом та інтонацією.
5 / середній	Висловлює власну думку про твір і наводить один доказ/епізод, ставить просте уточнювальне запитання, реагує на думку співрозмовника, під час виразного читання передає основний емоційний тон.
6 / середній	Структуровано переказує та коментує прочитане, використовує окремі цитати/літературні терміни, підтримує діалог і пояснює власне ставлення двома доречними аргументами.
7 / достатній	Усно інтерпретує образ або проблему, добирає текстові докази, порівнює позиції, ставить змістові запитання; виразним читанням передає смислові акценти й авторський/ліричний настрій.
8 / достатній	Будує послідовний усний аналіз твору/епізоду, зіставляє кілька поглядів, доречно цитує, адаптує виступ до аудиторії, конструктивно підтримує дискусію.
9 / достатній	Аргументовано обстоює інтерпретацію, реагує на контраргументи, узагальнює почуте, розрізняє переконливі й слабкі аргументи, точно використовує предметну лексику.
10 / високий	Самостійно готує змістовний усний виступ/презентацію, інтегрує текстові докази й контекст, веде дискусію з урахуванням альтернативних інтерпретацій, свідомо використовує невербальні засоби.
11 / високий	Критично оцінює усні інтерпретації, ставить проблемні запитання, переконливо спростовує або розвиває аргументи, імпровізує в межах теми без втрати точності та етики спілкування.
12 / високий	Створює глибоке, оригінальне й доказове усне прочитання твору, синтезує різні позиції, майстерно модерує/веде дискусію, гнучко й коректно реагує на складні заперечення; виразне читання демонструє осмислену інтерпретацію тексту.

ГР2. РОБОТА З ТЕКСТОМ / МОВ 2

Центральний літературний акцент ГР2: сприймання, аналіз, інтерпретація й критичне оцінювання художніх, інформаційних і медіатекстів; розуміння явної та прихованої інформації; тема, проблематика, сюжет/композиція, образи, оповідач, ліричний суб'єкт, жанр, художня мова, авторська позиція; порівняння текстів та інтерпретацій; використання прочитаного для власного досвіду й духовного розвитку.

Бал / рівень	Критерій досягнення ГР2 з української літератури
1 / початковий	Розпізнає окрему назву, героя або подію; не відтворює цілісного змісту тексту й потребує постійної допомоги для пошуку інформації.
2 / початковий	Знаходить у короткому фрагменті явно подану інформацію за прямою вказівкою; називає окремі події чи деталі без пояснення їх значення.
3 / початковий	Відтворює частину змісту, за зразком визначає героя, подію, тему фрагмента або простий художній засіб; відповідає на буквальні запитання.
4 / середній	Розуміє основний зміст, визначає ключові події, тему, основних персонажів; знаходить у тексті потрібний епізод/цитату за заданою ознакою.
5 / середній	Пояснює очевидні мотиви вчинків, прості причинні зв'язки, роль окремої деталі; за планом характеризує героя, порівнює два елементи тексту.
6 / середній	Самостійно визначає тему й основну проблематику, аналізує епізод, використовує текстові докази, розпізнає основні жанрові та художньо-мовні особливості, формулює простий висновок.
7 / достатній	Інтерпретує образи й проблеми, аналізує композиційні зв'язки та художні засоби, розрізняє фактичну інформацію й читацьке тлумачення, порівнює твори/образи за критеріями.
8 / достатній	Пояснює підтекст, роль оповідача/ліричного суб'єкта, художніх деталей і системи образів, зіставляє оригінальний текст із медіа/мистецькою інтерпретацією, оцінює доречність доказів.
9 / достатній	Цілісно аналізує взаємодію змісту й форми, простежує розвиток проблеми/мотиву, зіставляє різні інтерпретації, робить аргументований висновок із точними посиланнями на текст.
10 / високий	Самостійно інтерпретує складні смисли, символи, авторські стратегії та культурні зв'язки; добирає додаткові надійні джерела й критично співвідносить їх із текстом.
11 / високий	Критично оцінює кілька інтерпретацій, виявляє неоднозначність, іронію, ненадійність оповідача або складні образно-стильові рішення; обґрунтовує переваги й межі різних прочитань.
12 / високий	Створює самостійну глибоку інтерпретацію на основі комплексного аналізу тексту, контексту та міжтекстових зв'язків; критично перевіряє власні висновки й аргументовано визнає можливість альтернативного прочитання.

ГР3. ПИСЬМОВА ВЗАЄМОДІЯ / МОВ 3

Літературний акцент ГР3: письмові читацькі й аналітичні висловлення - відповідь, коментар, есе, відгук, рецензія, характеристика, порівняльний аналіз, лист/щоденниковий запис від імені персонажа, допис, презентаційний текст, творчі трансформації. Важливі зміст, структура, текстові докази, доречність стилю, редагування й дотримання норм літературної мови.

Бал / рівень	Критерій досягнення ГР3 з української літератури
1 / початковий	Записує окремі слова/фрази за зразком; письмове висловлення не розкриває поставленої літературної теми.
2 / початковий	Створює кілька простих речень про героя або подію за опорами; зв'язність і точність обмежені, потрібне постійне редагування з учителем.
3 / початковий	Пише коротку відповідь за планом, частково передає зміст епізоду або власне ставлення; аргумент і текстовий доказ ще не сформовані.
4 / середній	Створює просте зв'язне висловлення з початком і завершенням; відповідає на тему, наводить один доречний приклад із твору, допускає помітні змістові/мовні неточності.
5 / середній	Пише структурований абзац/короткий відгук, формулює тезу й простий аргумент, використовує епізод або цитатну опору, частково редагує текст.
6 / середній	Створює цілісний письмовий текст відповідного жанру, логічно розгортає думку, наводить 1-2 релевантні текстові докази, дотримується основних мовних норм і виправляє частину помилок.
7 / достатній	Пише аргументоване есе/характеристику/коментар, використовує літературознавчі поняття, доречно цитує, вибудовує абзаци й зв'язки між тезами, редагує за критеріями.
8 / достатній	Створює змістовний текст із кількома аргументами, порівнює образи/твори, аналізує художні деталі, добирає точні цитати, свідомо обирає стиль і формат для адресата.
9 / достатній	Письмово інтерпретує проблему або твір у взаємозв'язку форми й змісту, використовує систему доказів, логічні переходи й коректні посилання; ефективно здійснює само- та взаєморедагування.
10 / високий	Створює самостійний аналітичний/творчий текст із чіткою концепцією, інтегрує цитати й контекст, працює з альтернативними позиціями, дотримується жанрової, стилістичної та мовної доречності.
11 / високий	Пише складне аргументоване висловлення, критично зіставляє інтерпретації, керує композицією й стилем, точно використовує предметну термінологію та свідомо вдосконалює текст після перевірки.
12 / високий	Створює оригінальний, цілісний і переконливий письмовий продукт з нюансованою інтерпретацією, багаторівневою аргументацією та точними текстовими доказами; самостійно редагує зміст, композицію, стиль і мовне оформлення.

ГР4. ДОСЛІДЖЕННЯ МОВЛЕННЯ / МОВ 4

Літературний акцент ГР4: спостереження й аналіз мовних та літературних явищ; дослідження художньої мови, образності, тропів, синтаксичних/звукових засобів, жанру, композиції, нарації, віршової організації; пояснення зв'язку форми й смислу; мовна й літературна творчість - стилізація, трансформація, продовження, альтернативний епізод, власний художній текст.

Бал / рівень	Критерій досягнення ГР4 з української літератури
1 / початковий	Розпізнає окреме слово, художній образ або елемент форми лише за підказкою; не пояснює його функції в тексті.
2 / початковий	За зразком знаходить у фрагменті очевидний художній засіб або повтор, але не пояснює його вплив на зміст/настрій.
3 / початковий	Називає окремі тропи, жанрові чи композиційні ознаки за опорами; за шаблоном створює дуже коротку творчу трансформацію.
4 / середній	Розпізнає основні художні засоби й окремі ознаки жанру/композиції, пояснює їх роль простим реченням, створює короткий текст за заданою моделлю.
5 / середній	Порівнює два мовні/літературні засоби, пояснює їх емоційний або смисловий ефект, за заданими умовами змінює фрагмент і коментує результат.
6 / середній	Самостійно знаходить і характеризує основні засоби художньої виразності, елементи композиції/нарації, пов'язує форму зі змістом; створює невеликий стилістично доречний творчий текст.
7 / достатній	Досліджує повторювані мотиви, образи, мовні особливості, жанрові та композиційні прийоми; робить висновок про їх функцію, виконує осмислену творчу трансформацію.
8 / достатній	Аналізує взаємодію кількох художньо-мовних засобів, авторський стиль або віршову/наративну організацію, порівнює стилістичні рішення різних текстів; свідомо застосовує прийоми у власній творчості.
9 / достатній	Формулює й перевіряє спостереження/гіпотезу про мовну чи літературну закономірність, добирає систему прикладів, пояснює зв'язок форми, читацького ефекту та смислу.
10 / високий	Самостійно досліджує складні стильові, жанрові, наративні або поетичні явища, зіставляє їх у кількох текстах, обґрунтовано експериментує з формою у власному художньому продукті.
11 / високий	Критично аналізує нетипові або багатофункційні художні засоби, авторські відхилення від мовної/жанрової норми, оцінює їх естетичний ефект; створює складну стилізацію/трансформацію з коментарем власних рішень.
12 / високий	Самостійно ставить дослідницьке питання про мову й поетику тексту, системно аналізує матеріал, формулює оригінальний доказовий висновок і переносить відкриті закономірності у власну мовну/літературну творчість, критично оцінюючи результат.

- 1. Чотири ГР є спільними для всієї мовно-літературної галузі.** Українська література оцінюється за ГР1-ГР4 так само нормативно, як українська мова, але наповнення завдань має бути літературним: читацька рецепція, аналіз та інтерпретація художнього тексту, усне й письмове висловлення про літературу, дослідження художньої мови та поетики.
 - 2. Не зводимо оцінку до пам'яті фактів.** Знання автора, назви, сюжету, біографічних відомостей і термінів є важливими, однак високий рівень визначають уміння застосовувати їх для аналізу, інтерпретації, аргументації й перенесення в нову ситуацію.
 - 3. Особиста читацька реакція може бути різною.** Не оцінюють «правильність» симпатії до героя чи естетичного враження. Оцінюють розуміння тексту, логіку міркування, доречність доказів, здатність відрізнити факт тексту від власної інтерпретації та поважати інше обґрунтоване прочитання.
 - 4. Цитата - доказ, а не самоціль.** Для високого бала важлива точність опори на текст і пояснення функції цитати/епізоду. Обсяг завчених напам'ять цитат сам по собі не визначає рівень навчального результату.
 - 5. Виразне читання оцінюємо педагогічно коректно.** Ураховуємо розуміння змісту, логічні наголоси, паузи, темп, інтонаційну відповідність і здатність пояснити власне прочитання. Не знижуємо бал за природні особливості голосу чи мовлення, які не свідчать про нерозуміння тексту; за потреби застосовуємо адаптації.
 - 6. Письмові роботи мають прозорі критерії.** У літературному есе/відгуку окремо продумуємо змістові показники (теза, аналіз, докази, структура) і мовне оформлення. Не варто механічно подвійно карати за ту саму помилку в різних критеріях. Вага мовної правильності має відповідати меті конкретного завдання.
 - 7. Творча робота - не конкурс «талентів».** Під час стилізації, альтернативного фіналу, листа персонажа, інсценізації чи власного художнього тексту оцінюємо розуміння першотвору, виконання умов, осмислене використання художніх засобів, цілісність і самостійність, а не природні акторські чи образотворчі здібності.
 - 8. Екранізація, аудіокнига, комікс, відео - інтерпретації.** Їх доцільно використовувати для порівняння з першотвором: що змінено, збережено, переакцентовано й навіщо. Відтворення сюжету за екранізацією без роботи з текстом не є повноцінною заміною читання.
 - 9. Одне завдання може охоплювати кілька ГР.** Наприклад, підготовка рецензії передбачає роботу з текстом (ГР2), письмове висловлення (ГР3), а презентація рецензії - усну взаємодію (ГР1). Для оцінювання вчитель заздалегідь визначає, який саме результат є цільовим.
 - 10. Академічна доброчесність і ШІ.** Цифрові та генеративні інструменти можуть використовуватися лише в межах правил учителя/закладу. Високий бал передбачає самостійне розуміння тексту, перевірку фактів і цитат, прозоре використання зовнішньої допомоги та здатність пояснити власні висновки.
 - 11. Ураховуємо ООП та освітні втрати.** Відповідно до наказу № 722 критерії можуть бути адаптовані до особливостей освітнього процесу й індивідуальних навчальних цілей. Адаптація форми завдання не має автоматично знижувати рівень, якщо цільовий результат досягнуто.
 - 12. Семестрове оцінювання у 2026/2027 н. р.** За наказом № 1427 окремі семестрові оцінки за кожною ГР і обов'язкове індексування в журналі скасовано. ГР залишаються корисним методичним інструментом для планування різних типів доказів навчального поступу; за семестр виставляють одну оцінку з предмета.
- Приклади доказів навчального поступу: усна відповідь і дискусія; виразне читання з інтерпретаційним коментарем; читацький відгук; аналіз епізоду/образу; порівняльне завдання; есе або рецензія; робота з цитатами; читацький щоденник; дослідження художньої мови; творча трансформація; презентація/проект; зіставлення твору з екранізацією чи іншим видом мистецтва.**

НОРМАТИВНІ ТА МЕТОДИЧНІ ДЖЕРЕЛА

1. Наказ Міністерства освіти і науки України від 04.05.2026 № 722 «Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів» (чинна редакція).
2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.08.2026 № 1427 «Про затвердження Рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 5-9 класів закладів загальної середньої освіти».
3. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898 (зі змінами).
4. Міністерство освіти і науки України. «Мовно-літературна освітня галузь: як оцінювати». Практичний путівник, 2025.
5. Чинні модельні навчальні програми «Українська література. 5-6 класи» та «Українська література. 7-9 класи», рекомендовані МОН України.